

УДК 37.037

І. В. Бобренко*Інститут спеціальної педагогіки Національної академії педагогічних наук України*

МЕДІАКОМПЕТЕНТНІСТЬ ІНСТРУКТОРА З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПРОСТОРОВОГО ОРІЄНТУВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ

У представленій статті розглянуто медіакомпетентність інструктора з фізичного виховання у спеціальному дошкільному навчальному закладі, як одну з умов підвищення ефективності розвитку просторового орієнтування дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю засобами фізичного виховання.

The media competence of the instructor on physical training as factor of development of spatial orientation of preschool children with mental retardation

In the presented article it is considered media competence of instructor in the physical training at special preschool educational institution, as one of conditions of increase of efficiency of development of spatial orientation of children with mental retardation preschool age by means of the physical education.

Реформування спеціальної освіти в Україні – складова процесу адаптації національної освітньої системи до змін у світовому суспільстві, що пов'язані з визнанням значимості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу. Застосування сучасних мультимедійних технологій у навчанні дітей з особливими освітніми потребами – одна з важливих тенденцій розвитку навчально-виховного процесу у спеціальних дошкільних навчальних закладах компенсуючого типу, що веде до підвищення його ефективності. У зв'язку з цим особливого значення набуває постійне підвищення кваліфікації педагогів і модернізація післядипломної освіти, яка дає можливість кожному фахівцю поновлювати та поглиблювати загальнопедагогічні та спеціальні фахові знання та уміння, які відповідатимуть завданням спеціальної освіти в сучасних умовах інформатизації суспільства.

Проблема формування просторових уявлень і орієнтування в просторі у дітей дошкільного віку з порушеннями розумового розвитку є однією з актуальних в області психології і педагогіки, оскільки орієнтування в просторі лежить в основі становлення та розвитку пізнавальної діяльності людини. Недостатній розвиток просторового орієнтування дітей дошкільного віку є однією з причин, що викликають утруднення при оволодінні навичками навчальної діяльності (Б.Г. Ананьєв, Ф.Н. Шемякін, М.В. Вовчик-Блакитна, Г.О. Люблин-

ська, Т.А. Мусейібова, Р.Т.Р. Ібаньес, Н.Я. Семаго, М.М. Семаго, Е.Н. Петухова, І.М. Омелянович, Л.Н. Лезіна та ін.).

Розвиток просторового орієнтування дошкільника з розумовою відсталістю тісно пов'язаний з руховою активністю, її функціональною організацією. Рух дитини нерозривно пов'язаний з розвитком просторового орієнтування як однієї з передумов і складової психічної діяльності, яка, в комплексі з формуванням довольної рухової активності, є важливим показником психофізичного розвитку дитини в старшому дошкільному віці [4]. Відтак, правильно організовані, корекційно спрямовані засоби адаптивної фізичної культури є потужним способом розвитку просторового орієнтування вихованців.

Мультимедійні технології дозволяють вводити, зберігати, переробляти та відтворювати текстову, аудіовізуальну, графічну, тривимірну та іншу інформацію [1; 3; 7]. За даними наукових досліджень, використання мультимедійних засобів навчання дозволяє суттєво підвищити пізнавальну активність і мотивацію дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями, що сприяє активізації їх розумової діяльності, здатності до навчання, якості виконання рухових завдань, збільшує рівень розвитку їх просторових уявлень [4; 7].

Застосування мультимедійних технологій в процесі фізичного виховання з метою розвитку просторового орієнтування дошкільників з порушеннями розумового розвитку сприяє:

- підвищенню мотивації навчання вихованців;
- корекції психоемоційного напруження вихованців;
- підвищенню пізнавальної та рухової активності вихованців;
- полегшенню сприймання навчального матеріалу;
- підвищенню рівня використання наочності на занятті;
- підвищенню продуктивності заняття;
- розвитку просторових уявлень;
- інтенсифікації процесу навчання; підвищенню ефективності навчання за рахунок його індивідуалізації;
- покращенню оперативного та заключного контролю параметрів техніки виконання рухової дії;
- моделюванню процесів і явищ при подачі навчального матеріалу;
- конструюванню комп'ютерного матеріалу відповідно конкретних потреб педагога; корегуванню темпу та об'єму навчального матеріалу;
- адаптації навчального матеріалу до умов і потреб конкретного дошкільного навчального закладу;
- встановленню міжпредметних зв'язків;
- формуванню навички самостійної роботи вихованців з навчальним матеріалом;

- адаптації вихованців до умов навколишнього середовища, їх соціальної адаптації.

Інструктор з фізичного виховання повинен враховувати педагогічні, санітарно-гігієнічні та технічні умови, за яких застосування мультимедійних технологій підвищує ефективність навчально-виховного процесу та сприяє розвитку просторового орієнтування дітей.

Специфіка застосування мультимедійних засобів навчання в процесі фізичного виховання дошкільників з розумовою відсталістю визначена особливостями психофізичного розвитку дітей, викликаними ураженням центральної нервової системи, різними ступенями інтелектуальної недостатності (як легкої, так і помірної). Процес навчання ускладнюється наявністю окрім основних, інших вад: порушення опорно-рухового апарату, зниження зору, психопатоподібних станів тощо. Такі поєднання ведуть до ще більш вираженої своєрідності психофізичного розвитку вихованців. Контингент спеціальних дошкільних навчальних закладів компенсуючого типу неоднорідний за станом здоров'я, особливостями психофізичного розвитку, наявністю та якістю переддошкільної підготовки. Все це зумовлює потребу у здійсненні індивідуального та диференційованого навчання, з врахуванням як загальних, так і специфічних особливостей розвитку дитини при застосуванні мультимедійних технологій.

Результативність корекційно-розвивального впливу мультимедійних технологій в процесі фізичного виховання залежить від рівня кваліфікації інструктора з фізичного виховання [1; 5; 6; 7]. Відповідно до вимог сучасності, процес підготовки інструктора з фізичного виховання включає формування в нього відповідних соціально та професійно-значущих компетентностей, що є вагомим фактором, який впливає на процес впровадження компетентнісного підходу у систему спеціальної освіти [2; 3; 5]. Формування системи професійних компетентностей інструктора з фізичного виховання передбачає сформованість компетентностей необхідних рівнів у галузі фізичного виховання та суміжних з ним дисциплін, методики навчання та дидактики, психолого-педагогічних основ здійснення навчально-виховного процесу спеціальних дошкільних навчальних закладах компенсуючого типу, дослідницької діяльності, що забезпечує якісне виконання професійних обов'язків.

Медіакомпетентність відноситься до професійних компетентностей інструктора з фізичного виховання. В структурі компетенцій педагога були виділені медіакомпетенції – здатність педагога знаходити і використовувати на заняттях інформацію, отриману з різних джерел, а також застосовувати в навчально-виховному процесі комп'ютерну, аудіо-, відеотехніку, реалізуючи тим самим сучасні інноваційні інформаційні технології (В.О. Магін, Ю.В. Сорокопуд, Е.Н. Набат). За О.В. Федоровим, «професійна медіакомпетентність педаго-

га це сукупність його мотивів, знань, умінь, здібностей (показники: мотиваційний, інформаційний, методичний, практико-операційний / діяльнісний, креативний), що сприяють медіаосвітній діяльності в аудиторії різного віку» [6, с. 49].

Медіаосвіта педагогічних кадрів є проблемою державного рівня [2], а завдання підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів, що володіють необхідним рівнем медіакомпетентності, актуальне на всіх рівнях державної системи педагогічної освіти (довузівська підготовка, підготовка у вищому навчальному закладі, післядипломна підготовка), але, водночас, необхідна їй постійна самостійна робота педагога над підвищенням професійної кваліфікації, а також особисте самовдосконалення.

Умовами формування медіакомпетентності інструктора з фізичного виховання є наявність достатнього рівня знань і умінь з:

- адаптивної фізичної культури;
- спеціальної педагогіки;
- достатнього рівня медіаграмотності.

Наявність цих знань і умінь свідчатиме про рівень сформованості медіакомпетентності, яку розумітимемо як здатність інструктора з фізичного виховання підвищити якість вирішення всіх навчально-виховних завдань фізичного виховання дошкільників з розумовою відсталістю за рахунок використання медіатехнологій, а саме:

- здійснювати інформаційно-методичне забезпечення підготовки та проведення всіх форм фізичного виховання дошкільників (занять з фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчих заходів в режимі дня, фізкультурно-масових заходів): здійснювати інформаційну діяльність з підбору, обробки, передачі й зберігання інформаційного ресурсу, з використанням інформації з метою автоматизації процесів інформаційно-методичного забезпечення навчально-виховного процесу;

- вчасно заходити, досліджувати, оцінювати та реалізовувати можливості мультимедійних засобів навчання, потрібних для реалізації поставлених завдань;

- забезпечувати інформаційну взаємодію між учасниками навчально-виховного процесу;

- використовувати знання психолого-педагогічних аспектів інформатизації спеціальної дошкільної освіти (мотивації та урахування індивідуальних особливостей вихованців, способів активізації пізнавальної діяльності дітей тощо);

- розширювати можливості надання навчальної інформації з використанням мультимедійних засобів навчання;

- розробляти методику використання медіатехнологій з врахуванням індивідуальних особливостей групи вихованців;
- при доборі медіатехнологій і розробці методики їх використання забезпечити зв'язок їх змістовного компоненту з іншими формами фізичної культури протягом навчального дня та міжпредметний зв'язок;
- використовувати та вдосконалювати навчальні (підвищують можливість адаптації до умов і потреб конкретного навчального закладу; підвищують професійну компетентність: презентації, електронні підручники, електронні навчальні посібники тощо) та контролюючі (забезпечують педагогічний контроль фізичного навантаження (наприклад, графічне зображення кривої фізичного навантаження), моторної щільності заняття, контролю рівня знань учня / педагога, стану окремих систем організму дитини тощо) мультимедійні технології, що використовуються педагогом;
- використовувати та вдосконалювати навчальні та контролюючі мультимедійні технології, що використовуються дітьми.

Для інструктора з фізичного виховання медіакомпетентність це – можливість реалізувати інноваційні освітні технології, що лежить в основі ключових компетенцій; уміння організувати навчально-виховний процес, заснований на здатності здійснювати ефективну взаємодію в процесі освоєння інноваційних технологій у сфері адаптивної фізичної культури, що дозволить за мінімальний час і з мінімальними зусиллями організувати навчальну роботу в спеціальному дошкільному навчальному закладі компенсуючого типу, і, відтак, оптимізувати процес фізичного виховання дошкільників з розумовою відсталістю.

Висновки. 1. Мультимедіа властива інтерактивність, гнучкість та інтеграція різних типів навчальної інформації, що робить ці технології перспективним напрямом інформатизації навчально-виховного процесу в спеціальних дошкільних навчальних закладах компенсуючого типу.

2. Для ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічній діяльності з метою розвитку просторового орієнтування вихованців, інформаційні вміння та комунікаційні навички педагога повинні бути сформовані на рівні науково-методичних компетентностей і органічно поєднуватися з розумінням дидактичних функцій ІКТ відповідно до етапів, форм, цілей і завдань заняття з фізичного виховання дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю.

3. Медіакомпетентність інструктора з фізичного виховання можна розглядати як ресурс, що спроможний забезпечити підвищення ефективності фізичного виховання дошкільників з розумовою відсталістю.

Перспектива подальших досліджень пов'язана з обґрунтуванням методики індивідуалізації використання сучасних медіатехнологій в процесі фізичного виховання дошкільників з розумовою відсталістю з метою розвитку їх просторового орієнтування.

Список основних джерел

1. Драгнев, Ю. В. Інформаційна культура майбутнього вчителя фізичної культури у процесі професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору / Ю. В. Драгнев // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. праць / ХДАМД (XXII) ; за ред. С. С. Єрмакова. – Харків ; Донецьк, 2011. – № 7. – С. 22–24.

2. Про Національну програму інформатизації [Електронний ресурс] : Закон України : із змінами, внесеними згідно із Законом № 5463-VI від 16.10.2012, ВВР, 2014, № 4, с. 152, т. 61 // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1998. – № 27, т. 181. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>. – Дата доступу: 04.03.2015.

3. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід : навч.-метод. зб. / О. Т. Барішпольєць [та ін.] ; за ред. Л. А. Найдьонові, О. Т. Барішпольєця. – Київ : Міленіум, 2009. – 440 с.

4. Оптимізація фізичного виховання дитини у вітчизняній системі освіти : монографія / Е. С. Вільчковський [та ін.]. – Запоріжжя : ЗОППО, 2010. – 250 с.

5. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. рекомендації / В. Ю. Биков [та ін.] ; за заг. ред. В. Бикова, О. Спіріна, О. Овчарук. – Київ : Атіка, 2010. – 88 с.

6. Федоров, А. В. Классификация показателей развития профессиональных знаний и умений, необходимых педагогам для медиаобразовательной деятельности / А. В. Федоров // Инновационные образовательные технологии. – 2006. – № 4. – С. 44–50.

7. Шандригось, В. І. Організація навчальної роботи вчителя фізичної культури за допомогою комп'ютера : монографія / В. І. Шандригось. – Тернопіль : ТНПУ, 2005. – 260 с.